

Міністерство освіти та науки України
Відділ освіти
Теребовлянської районної державної адміністрації
Районний методичний кабінет

*Складання діалогу відповідно до ситуації.
Самостійне визначення теми і змісту діалогу.
(Спарений урок розвитку зв'язного мовлення)*

Конспект уроку
української мови
в 10 класі
Вчитель.
Твердун Н.С.

Тема: Складання діалогу відповідно до ситуації. Самостійне визначення теми і змісту діалогу.

Мета: Навчити учнів складати діалоги, володіти живим словом, зацікавити співрозмовника; вміло викласти суть питання, про яке ведеться діалог; показати своє ставлення до проблеми, яку обговорюють; правильно оцінити мовленнєву ситуацію.

Тип уроку. Спарений урок розвитку зв'язного мовлення.

Обладнання. 1 Збірка Г. Сковороди “Басні Харьковськіє”

2. Таблиця №1 “Види зв'язного висловлювання”

3. Таблиця №2 “Вимоги щодо мовлення”

4. Таблиця №3 “Мовленнєве спілкування”

5. Таблиця №4 “Основні правила спілкування”

6. Таблиця №5 “Як правильно володіти голосом при спілкуванні”

7. Таблиця №6 “Як бути приємним співрозмовником”

8. Таблиця №7 “Як зацікавити співрозмовника”

Література:

1. Бавзенко С.П. Історія українського мовознавства.- К.: Вища школа. - 1991
2. Беляєв О.М., Симоненкова Л. М. Українська мова(Підручник для 10-11 кл.) .- К.: Освіта. - 1998
3. Коваль А.П. Слово про слово. - К.: Радянська школа. - 1986
4. Олійник І.С., Іваненко В.К. Методика викладання української мови в середній школі. - К.: Вища школа.-1998
5. Сковорода Г.С., Котляревський І.П. Вибране. – Харків: Прапор. – 1990

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Вчитель вивіщує на дошку таблиці

II. Вступна частина.

Діалогічне мовлення відіграє важливу роль у житті кожної людини. Немислимо уявити своє життя без спілкування. Під час спілкування ми ділимося своїм досвідом, переймаємо чужий, обговорюємо проблеми, які нас хвилюють, цікавимося новинами, вчимося мислити, робити висновки про почуту інформацію тощо.

Вести діалог – це не значить просто кинути репліку-запитання чи репліку-відповідь, яка вказує на схвалення чи незгоду. Адже діалогічне мовлення – це виклад перед адресатом мовлення суті певного питання, влучного виділення основного, висловлення свого ставлення до нього, правильне надання оцінки, підкреслення значущості і важливості для практики, підкріплення своїх доказів прикладами чи посиланнями на потрібні джерела, побудувавши звернення таким чином, щоб співрозмовникові були зрозумілі мета і зміст наших реплік, щоб одержана інформація лягла в основу власних роздумів і висновків партнера по діалогу.

III. Оголошення теми і мети уроку.

IV. Виклад матеріалу.

1. Учніське повідомлення.

Важко переоцінити значення мовлення в житті людини і суспільства в цілому як засобу передачі знань і досвіду, накопиченого людством, як засобу духовного розвитку, виховання, освіти, як засобу спілкування, впливу один на одного.

Відомо, що 70 – 80 % того часу, коли людина не спить, вона слухає, говорить, читає, пише, тобто займається мовленнєвою діяльністю, пов'язаною із змістовим сприйняттям мовлення і його створенням (продукуванням).

Кожний випускник школи повинен вміти сприймати і передавати інформацію, захищати свої переконання і переконувати інших під час своїх діалогів чи дискусій, виступати з пропозиціями, порадами і критикою.

2. Вчитель демонструє таблиці і робить невеликий коментар.

Таблиця №1

Правило.

Зв'язне висловлювання однієї особи – це **монолог**.

Діалог – це різновид прямої мови, що передає розмову двох або кількох осіб. Слова кожного учасника діалогу називаються **реплікою**. Кожна репліка пишеться з нового рядка. Перед репліками ставиться тире. Якщо

висловлювання особи супроводжується словами автора, то ставляться ті самі розділові знаки, що й при прямій мові, але без лапок.

Полілог - це різновид прямої мови, що передає розмову трьох і більше осіб.

Схема:

A:

- *П.(?!)*

- *П, (?!) – а*

Коментар. Щоб діалогічне мовлення було правильним, чітким, доречним, слід дотримуватися певних вимог щодо мовлення і пам'ятати про мовленнєву ситуацію.

Таблиця №2

Вимоги щодо мовлення	
Яким має бути мовлення	Як цього домагатися
Змістовним	Підпорядковуйте своє висловлювання темі й основній думці, не говоріть і не пишiть.
Послідовним	Стежте за порядком викладу думок.
Точним	Уживайте найбільш точні слова.
Виразним	Добирайте слова і вирази, які найбільш яскраво передають основну думку.
Доречним	Завжди враховуйте, з ким розмовляєте.
Правильним	Дотримуйтесь правильної вимови, правильно будуйте речення.

Коментар вчителя.

Вам уже відомо, що мовлення – це спілкування за допомогою мовних засобів. Щоб спілкування було успішним потрібно насамперед добре знати мову, володіти усним і писемним мовленням.

Відомо, що, спілкуючись, люди комусь щось говорять (усна форма мовлення), когось слухають, про щось читають написане іншою людиною (сприймають усне і писемне мовлення).

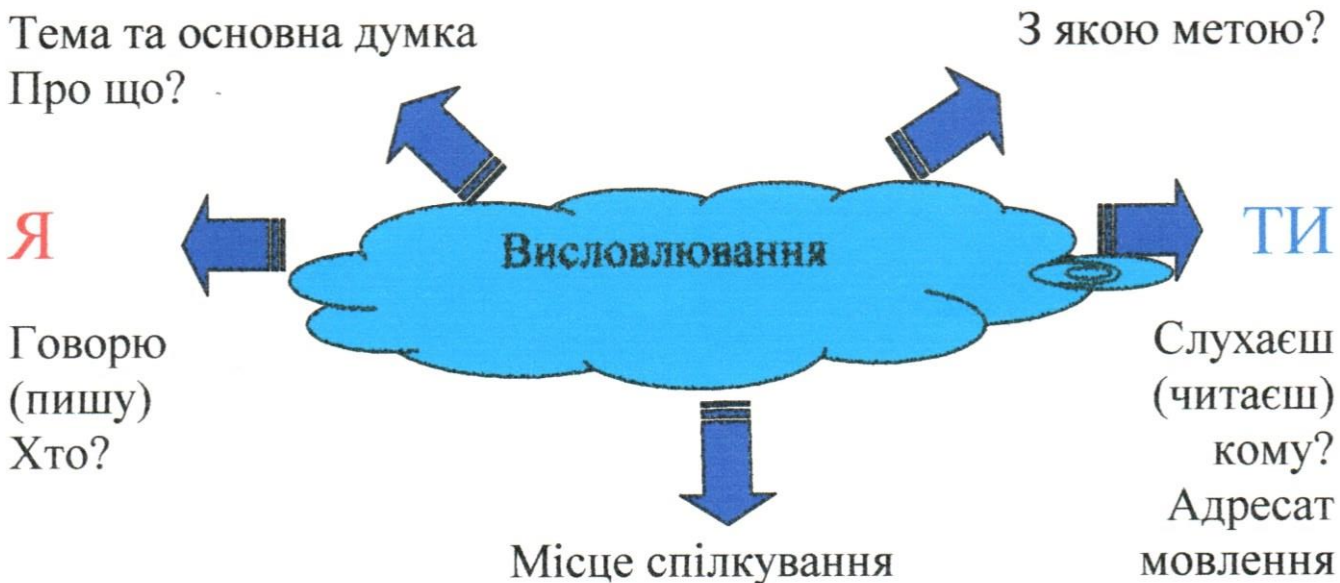
Кожній людині слід постійно розвивати вміння говорити і писати, слухати і читати.

Правило.

Наше мовлення залежить від певних умов, в яких відбувається **мовленнєве спілкування.**

У спілкуванні бере участь той, хто говорить – **я**, і той, хто слухає – **ти**. Той, хто говорить, буде своє висловлювання залежно від того, про що говорить – місце спілкування.

Таблиця №3

Таблиця №4

Основні правила спілкування

- Намагайтеся, щоб спілкування з вами було для людей корисним і приємним. Учіться допомагати людям словом і ділом
- Будьте завжди уважними, ввічливими і доброзичливими при спілкуванні, поважайте співрозмовника.
- Уважно слухайте інших.
- Пам'ятайте: неввічливо багато говорити про себе, перебивати співрозмовника.
- Говоріть про те, що може бути цікавим адресатові мовлення. Враховуйте його вік, Характер, інтереси.
- Не розмовляйте без потреби голосно, не вживайте грубих слів.
- Учіться відчувати настрій співрозмовника, його ставлення до ваших слів. Намагайтесь не виявляти свого поганого настрою.

Коментар вчителя. Щоб ваше спілкування із співрозмовниками було приємним, слід звернути увагу на такі поради.

Порада перша

Навчіться правильно володіти голосом при спілкуванні.

Таблиця №5

Як правильно володіти голосом при спілкуванні

1. Пристосуйте свій голос до обстановки, де відбувається спілкування (не говоріть голосно в громадських місцях).
2. Хто говорить надто тихо, справляє враження людини, яка не вірить у свої сили.
3. Не говоріть надто голосно – це справляє враження агресивної людини.

4. Постійно тренуйте свій голос; найзручніший спосіб для цього – читання вголос, під час якого постійно контролюється правильність вимови.
5. Голос підвищують тоді, коли ставлять запитання, висловлюють радість, здивування. Якщо вам потрібно когось переконати, відповісти на запитання, то голос понижують.
6. Не говоріть, коли ви стоїте до слухачів спиною.

Порада друга

Будьте приємним співрозмовником.

Таблиця №6

Як бути приємним співрозмовником.

Кожному з вас доводиться бувати в оточенні малознайомих людей. Пам'ятайте:

1. Вітайтеся й усміхайтеся перші.
2. Виявляйте дружнє ставлення до людей.
3. Не чекайте, доки вони виявлять до вас свої симпатії.
4. Дотримуйтеся вимог до мовлення та правил спілкування.
5. Цікавтеся людьми, що вас оточують, їхніми турботами і радощами.
6. Вживайте якомога більше слів, які підкреслюють шанобливе ставлення до людей: *даруйте, перепрошую, дякую, будь ласка, не ображайтеся, чи не змогли б ви (чи не зміг би ти), на жаль, так вийшло* та ін.
7. У товаристві не намагайтеся переговорити всіх. Дайте іншим можливість висловитися.
8. Будьте тактовні: спочатку зважте, чи нікого не образить те, що ви хочете сказати, а тоді вже говоріть.

Порада третя

Зацікавте співрозмовника

Таблиця №7

Як зацікавити співрозмовника

Щоб стати цікавим співрозмовником, необхідно:

мати всебічні знання та інтереси, які постійно слід розвивати і поглиблювати;

мати багато друзів і знайомих;

дивитися на світ розкритими очима, вміти спостерігати довкола себе;

запам'ятовувати, записувати все цікаве, що ви побачите, почуєте, прочитаете;

Цікава розповідь має такі особливості:

тема повинна бути цікавою, новою;

початок розповіді має привернути увагу слухачів;

розповідь повинна бути стислою, невимушеною і зрозумілою;

думки мають бути логічно впорядкованими.

зацікавленість слухачів збуджується також тоді, коли:

ви говорите про те, що стосується їх безпосередньо;

ставите запитання, на які самі ж даєте відповідь;
наводите захоплюючі факти;
ви залучаєте слухачів до дискусії.

3 Вчитель зачитує із книжки зразки байок Г. С. Сковороди.

ЗМІЯ І БУФОН

Щойно Змія весною скинула линовище, Буфон, її уздрівши:

- Як ви, пані, помолоділи! – з подивом сказав. – Що тому причиною? Прошу не втаїти.
- Охоче вам пораду дам, - Змія каже. – Ходіть за мною!

І повела Буфона до тієї тісної щілини, крізь яку вона, з великими труднощами продершись, всю стару одіж із себе стягла.

- Ось, пане Буфон, пролізьте крізь вузький цей прохід. А як тільки пролізете, ту ж мить оновитесь, лишивши весь непотріб потойбіч.
- Та хіба ти хочеш мене тут задушити? – скрикнув Буфон. - Та навіть як мені сюди пролізти пощастить, то з мене останню шкуру здере ...
- Прошу ж не гніватись, - сказала Змія, - крім цього, іншого шляху нема, щоб потрапити туди, де мені побувати вдалось.

Сила. *Що краще добро, то більшим трудом, наче ровом, окопалось. Хто труда не докладе, той до добра не прийде.*

ЧИЖ І ЩИГЛИК

Чиж, вилетівши на волю, стрівся з давнім товаришем своїм Щиглем, і той його спитав:

- Як ти, друже мій, звільнився? Розкажи мені!
- Дивом-дивним, - відповів невільник. – багатий турок приїхав з посланцем у наше місто і, прогулюючись з цікавості по ринку, зайшов у наш пташиний ряд, де нас щось сот з чотири в одного хазяїна висіло в клітках. Турок довго на нас, як ми один перед одним виспівували, дивився з жалем, нарешті:
 - А скільки просиш грошей за всіх? – спитав нашого хазяїна.
 - Двадцять п'ять карбованців, - той відказав.

Турок, не мовивши й слова, жбурнув гроші і звелів подавати собі по одній клітці і, випускаючи кожного з нас на волю, втішався, дивлячись навколо, куди ми розліталися.

- А що ж тебе, - спитав товариш, - заманило в неволю?
- Солодкий наїдок та гарна клітка, відповів щасливець. – А тепер покіль умру, дякуватиму богові цією пісенькою:

*Краще мені сухар з водою,
Ніж цукор з бідюю.*

С и л а . Хто не любить клопоту, той повинен навчитися просто і вбого жити.

4. Після прослуховування цих байок учитель пропонує побудувати учням свої байки на самостійно обрані теми.

Учні будують, згодом зачитують. Усі слухають і виправляють помилки.

Учні́вські роботи.

- А) Розмова Зозулі і Солов'я .
- б) Розмова Матері і дочки.
- в) Розмова Бджоли і Трутня.
- г) Розмова Кота і Щуки.
- д) Розмова Бджоли і Трутня.
- е) Дружба Кішки з Собакою.
- є) Розмова директора і учня.

Учні́вські роботи.

Розмова Зозулі і Солов'я

Ясно світить сонечко, на столітньому дубі дримає молоденька Зозуля, раптом до неї підлітає бадьорий соловей і починає голосно співати. Від голосного співу Зозуля прокинулася і нервово сказала:

- Що це ти, Соловею. Так голосно розспівався з самого ранку. Ти що, не бачиш, що я ще сплю!
- Здорова була, кумонько-Зозуленько. Ти подивися, який чудовий ранок, як же тут можна не співати.
- Що ти таке цвірінкаєш? Як ранок може бути чудовим? Ти ж тільки подумай: ранок-це початок нового дня. А починати любе діло завжди важко. Не люблю я ранків, краще б був уже вечір і можна б було лягати спати.
- Ти ж тільки-но встала, а вже думаєш про новий сон. Летімо краще зі мною в садок на вишні. Я тут не далеко хороші примітив. До нього всього півгодини летіти.

В Зозулі пір'я стало дибом.

- Ого! Півгодини? Ти що здурів? Щоб я тай зі свого теплого гніздечка, світ за-очі летіла за якимись вишнями? Півгодини – це ти називаєш недалеко. Он черешні видніються і не треба так далеко летіти, всього якихось п'ять хвилин.
- Так вони ж дикі і гіркі, зовсім не той смак. Ну як хочеш, пізніше сам полечу, але, мені здається, що заради таких добрих вишень і на край світу злітати можна.
- Ну, я знаю. Я б може і полетіла. Та по дорозі ми обов'язково зустрінємось з людьми. А ти ж знаєш, що я їх терпіти не можу.
- А чому? Це ж вони вирощують такі чудові вишні. І взагалі, в них можна частенько поласувати чимось добрим.
- А, на мою думку, люди занудливі. Кожного разу при зустрічі зі мною вони тільки те й роблять, що просять прокувати їм літа. Ніби мені робити більше нічого.
- Але це ж твоя робота, адже зозулі з давніх-давен пророкують літа.
- Ну ти й сказав робота. В моєму розумінні цього слова просто не існує. Я ненавиджу його, як і цей недоспаний ранок.
- Мені до вподоби будь-яка праця, якщо вона є виправданою.
- Хіба тобі ще не надоїло вставати вдосвіта і щебетати всім. Краще б довше поспав і поберіг свій голос.
- Ах, зозуленько, якби ти знала, яке задоволення отримувеш, коли всі навкруги, а також і люди, завмирають лише для того, щоб послухати мою ласкаву і дзвінку пісню.
- Досить вже хвалитися. Краще я ще трішки посплю. Адже в мене попереду важливі справи.
- Ти, кумонько, мене зацікавила. Які-такі у тебе можуть бути справи, ну ж бо, розкажуй хутчій.
- Та як які? Ось ще дванадцять яєць потрібно рознести. Не мені ж їх висиджувати. Якщо я з тобою буду тут теревенити, то ще вилупляться на мою голову. Що я потім з ними робитиму.

- Неправильно ти чиниш, Зозуленько, адже вони твої діти, як ти можеш їх покидати. Я б ніколи не вчинив так зі своїми пташенятами. Мати сім'ю і піклуватися про неї – це щастя.
- Набрид ти мені, Соловею, зі своїми пустими розмовами. Ти такий же нудний, як і люди, для яких ти так любиш співати. Не вчи мене, як жити. У мене самої достатньо розуму для цього.

З цими словами на устах зозуля гордо полетіла, геть, довгий час вони не розмовляли з солов'єм.

Розмова матері і дочки.

Одного літнього дня на невеличкому подвір'ї, густо вкритому зеленою травичкою, гралася маленька дівчинка. Раптом вона поранила пальчик:

-Мамо, мамо !

- Що сталося, моє сонечко?

-Я порізала пальчик...

Мати взяла свою маленьку донечку і понесла до хати.

- Зараз я замотаю твій маленький пальчик і він перестане боліти.

- Ой, болить, мамо!

- Зараз перестане.

-Перестав, дякую, мамо.

- Ну гаразд, іди гратися, бо в мене ще багато роботи. Треба зварити вечерю , прибрати у хаті.

-Добре.

- Тільки тепер будь обережною...

Минуло 20 років, дочка виросла. У неї вже своя сім'я. Вона жила далеко від матері і не дуже часто приїжджала до матері. Одного разу вона приїхала до мами , щоб провідати її, і вирішити деякі питання.

- Добрий день, мамо , як у вас справи ?

- Та так , не дуже .Роботи багато , а я вже стара і не здужаю. Ось як би ти жила зі мною , мені б було набагато легше.

- Ще чого! Я не маю часу, у мене свої проблеми.

- А в тебе як справи ?

- Все гаразд , мамо. Ось оформила документи у дім пристарілих, там тихо і спокійно , вас там доглядатимуть , і ми не надоїдатимемо. Звісно , інколи будемо приїжджати.

Мати глянула на дочку із сльозами на очах і зайшла до хати .

Дочці стало шкода своєї матері , і вона пішла за нею.

- Та що ж ти, дочко, таке говориш , я ж тебе доглядала і любила. Я ж завжди робила все заради тебе. А на старість ось що чую.

- Вибачте , мамо , я не хотіла вас образити. Я буду жити з вами , і сама вас доглядатиму.

Вони обнялись. І з тих пір живуть вони у мирі і злагоді . Мати доглядала своїх онуків , а дочка робила все можливе , щоб її мати ніколи не сумувала.

Розмова бджоли і трутня.

У прекрасному зеленому лісі , на окраїні села , жила собі Бджола. Вона була дуже трудолюбива і працювита. Жив також у цьому лісі її сусід-Трутень. І ось одного літнього ранку вони зустрілись.

- Доброго ранку , сусіде !
- Доброго , доброго, куди ж ти так рано зібралась ?
- Лечу разом із своїми друзями збирати мед.
- Та для чого це тобі треба ? На твоєму місці я б іще поспав , подивився на чарівні сни .
- Та це для тебе тільки так , нічого більше не знаєш , тільки що їсти та спати , їсти та спати і більше нічого.
- Ти не мудруй , тому що , як тільки настає зима , ти теж лягаєш у зимову сплячку , забувши про все.
- Це правда , але я ні про кого не забуваю , тому що я роблю користь для людей .
- Та це смішно , тому що збирати мед – це найлегша робота для вас , яку ви робите.
- Ах так , ти думаєш що це легко, так знай ,для того, щоб зібрати один грам меду , мені потрібно облітати сім мільйонів квітів , і це для нас дуже корисна робота.
- Корисно їсти і спати , а не працювати .
- Давай летімо разом і ти подивишся , як це чудово , який красивий краєвид , які красиві квіти , який чудовий у них аромат .
- Для мене існує тільки аромат і запах меду.
- Тоді ж , лінивцю , залишайся в своїй конурі , а я полетіла , бо мене уже зачекались мої трудолюбиві друзі .
- Тоді прощай , а я пішов спати .
- Тож бувай , але коли будеш так спати , то проспши усе своє життя і нічого не досягнеш у ньому.

Розмова Кота і Щуки.

Якось одного сонячного ранку Кіт гуляв на березі річки. Раптом він побачив Щуку , яка випливла на поверхню води , щоб поніжитися на сонечку. Підійшов Кіт до неї і каже :

- Здрастуй, сестрице ! Мені здалося , що ти чимось пригнічена, і от я вирішив спитати , що трапилось?
 - Спасибі на доброму слові , друже. Як чудово ,що ти цікавишся моїм здоров'ям.
 - Що ти говориш , сестрице? Я тебе не чую . Чи не могла б ти підплисти ближче до берега і поговорити зі мною ?
 - Боюся я підпливати близько до берега.
 - Чи не мене боїшся?
 - Тебе не боюся ,а от інших звірів боюся .
 - А чого ж ти інших звірів боїшся ?
 - Та тому ,що є багато таких , які б охоче поласували мною.
 - Можеш не боятися і сміло підпливати до берега. Хіба ти не чула ,що указ про мир між нами укладено.
 - Оце добре. Але чогось не охота мені підпливати , он собаки біжать.
- Почув про це кіт тай нумо тікати .
- Куди ж ти ? Адже тепер указ є.

- А хто ж їх знає ! Може то собаки указу не чули.
- І з легенькою усмішкою на губах пірнула під воду.

Мораль: Не завжди сильний той , хто ним здається. Завдяки розуму і кмітливості навіть слабший може перехитрити сильнішого.

Розмова директора і учня .

Одного дня , коли усі діти сидять у школі , через місто у справах ішла директор школи Неля Павлівна. Раптом вона побачила , як у парку на лавці сидить її учень Сергій.

- Сергію, чому ти тут , а не в школі ?

- Розумієте, мені потрібно йти в лікарню і я чекаю на маму.
 - А чому в тебе в руках шкільна сумка ?
 - Тому ,що я планував після школи йти до школи.
- Я одразу бачу , що ти говориш неправду. Я не можу зрозуміти ,чому ти не
- ходиш до школи?
 - А навіщо вона мені ? Там не весело , і вчителі завжди прискіпуються до мене .
 - Але якби ти ходив до школи і добре вчився , то вчителі б не кричали на тебе .
 - Навчився читати і писати , мабуть , досить з мене тої науки.
 - Але ти ,мабуть , хочеш в майбутньому гарно жити і бути забезпечений усім.
 - Так , звичайно . Цього усі хочуть.
 - Тоді ти мусиш зрозуміти , що єдині , хто зможуть тобі це дати - вчителі
 - Я чомусь не розумію.
 - Вчителі прагнуть дати тобі найдорожчий скарб – знання.
 - Наша держава забезпечила тебе безкоштовним навчанням , і ти не повинен цим нехтувати , бо згодом ти будеш жаліти про це усе своє життя.
 - Я ніколи не задумувався над цим .Мені здавалось ,що все прийде само собою.
 - У нашому житті ніщо не дається само собою, усе треба заслужити власною працею.
 - Я старався , але в мене нічого не виходить .Ці уроки такі не цікаві ,і
- Моєму терпінню прийшов кінець. Я не можу їх вчити.
- От бачиш , а терпінню вчителів немає кінця , і вони за будь – яких обставин прагнуть вчити тебе.
 - Здається , я розумію , що вчителів треба слухати і поважати .
 - Ти правий. Коли я була такою як ти , наша сім'я була бідна , я немала теплої одежі , а школа була в сусідньому селі .
 - І що ж ви робили ?
 - Я з усіх сил старалась ходити до школи і добре вчитися. І тому в своєму житті я досягла якоїсь мети.
 - Я зрозумів вас , я зараз же піду до школи і з усіх сил буду намагатися вчитися.

V Підсумок уроку .

VI Оцінювання учнів.

VII Домашнє завдання. Складіть діалог між батьком і сином (дочкою) на тему “Що таке життя ?”.